

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

Sveriges internationella adoptionsverksamhet – lärdomar och vägen framåt (SOU 2025:61)

(S2025/01111)

Utifrån de utgångspunkter Försäkringskassan har att beakta, har myndigheten följande synpunkter.

Sammanfattning

Försäkringskassan varken motsätter sig eller instämmer i förslaget att införa ett bidrag för ursprungssökning som ska administreras av myndigheten.

Försäkringskassan anser att förutsättningarna för rätt till bidraget behöver utvecklas i det fortsatta lagstiftningsarbetet för att rättssäkra beslut ska kunna fattas. Det behöver också klargöras vilka utredningsåtgärder som Försäkringskassan ska vidta vad gäller vissa av villkoren. Försäkringskassan befarar att några av de föreslagna förutsättningarna för rätt till ersättning kommer att kräva mycket omfattande utredningsinsatser.

Bidraget för ursprungssökning innebär en helt ny förmån att administrera för Försäkringskassan då bidraget inte har någon direkt koppling till det befintliga adoptionsbidraget. Mot denna bakgrund kan Försäkringskassan inte använda befintliga strukturer för att administrera det föreslagna bidraget. Förslaget innebär kostnader för myndigheten i form av bl.a. utveckling av nytt it-stöd, utbildning av personal och handläggningskostnader.

9.12 Adopterade personer ska ha rätt till ekonomiskt bidrag för en resa till ursprungslandet

Bidraget för ursprungssökning föreslås ersätta det nuvarande adoptionsbidraget som Försäkringskassan i dag administrerar. Det föreslagna bidraget är en förmån som inte har någon direkt koppling till befintligt adoptionsbidrag. Målgruppen för bidraget för ursprungssökning är en annan än målgruppen för adoptionsbidraget då det föreslagna bidraget riktar sig till internationellt adopterade personer medan adoptionsbidraget är ett ekonomiskt stöd till adoptivföräldrar. Bidraget för ursprungssökning har vidare en helt annan konstruktion än adoptionsbidraget genom ersättning i efterhand som ska styrkas med kvitton för utlägg. Förslaget att Försäkringskassan ska administrera bidraget för ursprungssökning innebär alltså hantering av en helt ny förmån för myndigheten.

Försäkringskassan anser att förutsättningarna för att ha rätt till bidrag för ursprungssökning inte beskrivs tillräckligt tydligt i utredningens motivtext och författningskommentarer. Att resonemangen utvecklas i det fortsatta lagstiftningsarbetet är en förutsättning för att Försäkringskassan ska kunna fatta rättssäkra beslut. Vidare befarar Försäkringskassan att vissa av de uppställda kraven för att ha rätt till bidraget kommer att kräva mycket omfattande utredningsinsatser. Det kommer att behöva

klargöras vilka utredningsåtgärder Försäkringskassan ska genomföra och vilket underlag som den enskilde ska ge in för att visa att hen uppfyller kraven för rätt till bidraget. Detta särskilt med beaktande av de svårigheter kring att få tillgång till uppgifter och handlingar gällande sin adoption och sitt ursprungsland som beskrivs i utredningen.

Enligt den föreslagna bestämmelsen 21 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, SFB, kan bidrag till ursprungssökning lämnas till personer över 18 år som har adopterats från utlandet till Sverige av någon med *hemvist* i Sverige. Innebörden av begreppet *hemvist* klargörs dock varken i motivtext eller i författningskommentar och det framgår inte heller vid vilken tidpunkt som adoptivföräldern ska ha hemvist i Sverige. Det behöver vidare förtydligas om hemvisten ska utredas i samtliga ärenden eller bara när det finns indikation på att adoptivföräldrarna inte hade eller har hemvist i Sverige. Om tanken är att den avgörande tidpunkten för hemvist är när adoptionen ägde rum kommer detta i vissa fall vara mycket svårt, och ibland till och med omöjligt, att utreda med tanke på den tid som kan ha förflutit sedan adoptionstillfället.

Av motivtext (s. 652) och författningskommentar (s. 735) till bestämmelsen framgår att bidrag för ursprungssökning inte ska lämnas till personer som har adopterats i ett annat nordiskt land eller i adoptivföräldrarnas dåvarande hemvistland. Det kommer vara svårt att utreda detta, då tidigare medborgarskap inte syns i folkbokföringen om adoptivföräldern har blivit svensk medborgare. Vidare framgår inte detta krav av lagtexten, vilket det bör göra om det är en förutsättning för rätt till bidraget.

Enligt den föreslagna bestämmelsen 21 kap. 3 § SFB framgår att det krävs att ansökan om bidrag görs inom ett år från det att återresan genomfördes. Det behöver dock förtydligas om resan kan ha genomförts innan lagen träder i kraft för att bidrag ska kunna utgå.

Av den föreslagna bestämmelsen 21 kap. 5 § andra stycket SFB framgår att bidrag inte lämnas till personer som har adopterats av en *släkting* eller av en förälders make eller sambo. Det framgår dock varken av motivtext eller författningskommentar vad som avses med begreppet *släkting*. Detta måste förtydligas. Det behöver också klargöras i vilken omfattning Försäkringskassan ska utreda ett släktskap mellan den adopterade och adoptivföräldern eller adoptivföräldrarna. En utredning av ett sådant släktskap kan antas vara mycket omfattande och svår i många fall.

Det är inte uteslutet att det kommer att behövas ett informationsutbyte mellan Försäkringskassan och andra aktörer, exempelvis Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, för att kunna bedöma om villkoren för rätt till bidrag för ursprungssökning är uppfyllda. Försäkringskassan anser att behovet av samt de rättsliga och tekniska förutsättningarna för ett sådant informationsutbyte måste utredas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

10.3 Konsekvenser för statliga myndigheter

I betänkandet framförs att Försäkringskassan redan i dag hanterar utbetalning av olika bidrag, exempelvis adoptionsbidraget till adoptivföräldrar, och att myndigheten därmed har system och rutiner för att hantera även ärenden om bidrag för ursprungssökning. Som har framförts ovan har bidrag för ursprungssökning inga direkta kopplingar till adoptionsbidraget. Mot den bakgrunden kan Försäkringskassan inte nyttja befintliga strukturer för att administrera det föreslagna bidraget. Det befintliga adoptionsbidraget ska dessutom enligt förslaget finnas kvar under en övergångsperiod, vilket betyder att de två förmånerna under denna tid kommer att administreras parallellt. Förslaget kommer att medföra kostnader för Försäkringskassan i enlighet med vad som framgår av tabellen nedan. Differenser i summeringarna beror på att kostnader i kalkylen har avrundats.

Tabell Förvaltningskostnader i miljontals kronor ¹⁾

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Införande	0	1	0	0	0	0	0	0
Avskrivningar och nedskrivningar	0	0	0	0	0	0	0	0
Räntor	0	0	0	0	0	0	0	0
S:a Införandekostnader	0	2	1	1	1	1	0	0
Handläggning	0	18	18	2	2	2	2	2
Övrigt	0	0	0	0	0	0	0	0
S:a Löpande kostnader	0	19	19	2	2	2	2	2
Total summa	0	20	19	3	3	3	2	2

¹⁾ 2024 års prisnivå

Detta innebär alltså att Försäkringskassan i avrundade siffror behöver 20 miljoner kronor år 2026 och 19 miljoner kronor år 2027. Detta minskar sedan till 3 miljoner kronor för åren 2028–2030. Från år 2031 landar den permanenta ökningen på 2 miljoner kronor årligen.

Införandekostnaderna utgörs av kostnader för it-stöd, framtagande av rutiner och processer, utbilda personal m.m. De löpande kostnaderna utgörs av handläggningskostnader.

Utredningen har gjort ett antagande att tio procent av de cirka 50 000 personerna som kan vara berättigade till bidrag kommer att ansöka om det. Försäkringskassan bedömer att det finns en stor osäkerhet i det antagandet. I kostnadsberäkningen har myndigheten utgått från antagandet att trettio procent, dvs. 15 000 personer kommer att ansöka om bidraget år 2026 och 2027. Vidare har Försäkringskassan utgått från att inflödet sedan sjunker till en längre nivå.

11.1 Ikraftträdande

Försäkringskassan har inga synpunkter på ikraftträdandetidpunkten för de föreslagna bestämmelserna i 21 kap. socialförsäkringsbalken. För att kunna förbereda införandet behöver dock beslut om de nya reglerna fattas senast åtta månader innan ikraftträdandet.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av rättschef Ingrid Utne, avdelningschef Alexandra Wallin och rättslig expert Martina Lindkvist, den senare som föredragande.

Nils Öberg

Martina Lindkvist